

УДК 378.1:351.81

© Нещеретний Ю.М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ І РЕГУЛЮВАННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Постановка проблеми. Міжнародні організації сьогодні плідно підтримують світові процеси модернізації освіти. Основним орієнтиром діяльності Програми розвитку Об'єднаних Націй є сприяння реалізації Цілей розвитку тисячоліття ООН, затверджених на саміті 2000 р., які спрямовані на подолання бідності, поліпшення якості життя, створення сприятливого та безпечного середовища тощо. Одним із важливих компонентів діяльності Програми стала реалізація проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному», в рамках якого ініційовано низку дискусій, що стосуються модернізації змісту освіти та формування в молоді ключових компетентностей. У зв'язку з цим в Україні модернізація вищої освіти набула особливого державного значення. Незважаючи на значні зміни в системі професійної освіти, питання саме компетентнісного підходу в правовій підготовці майбутніх інспекторів із безпеки руху залишається недослідженим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями компетентнісного підходу як порівняно нового педагогічного явища займалися науковці – Н. Бібік, Д. Брител, В. Кричевський, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Ж. Ольховська, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубочова, П.Фляйсман, Д. Хегер та інші.

Проблеми професійної компетентності були в центрі уваги С. Вітвицької, О. Вознюк, А. Дубасенюк, М. Левківської та інших.

Питанням загальної компетентності були присвячені дисертаційні дослідження В. Баркасі, О. Білик, Н. Босак, Н. Веніг, І. Воробйова, Л. Голованчук, Ю. Головач, І. Дроздова, Н. Завіниченко, Л. Карпова, С. Козак, О. Коломінова, О. Мамчич, О. Мармази, Г. Марченко, А. Онковича, О. Палій, О. Петрашука, О. Селіванова, С. Селіверстова, В. Топалова, Л. Шевчук, І. Ящук та інших.

Деякі аспекти правової компетенції працівників ОВС, прокуратури, СБУ, державних службовців знайшли своє відображення в працях видатних українських науковців: В. Авер'янова, О. Бандурки, І. Голосніченко, О. Джужи, Є. Додіна, О. Кузьменка, П. Михайленка, А. Селіванова, М. Швеця та інших.

Ціль статті полягає в обґрунтуванні важливості формування правової компетентності майбутніх фахівців з організації і регулювання дорожнього руху в професійній підготовці.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні покладено на Державну автомобільну інспекцію (входить до системи органів Міністерства внутрішніх справ України), до складу якої входять департамент Державтоінспекції МВС, управління (відділи) Державтоінспекції головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, Центр безпеки дорожнього руху та автоматизованих систем, спеціальний підрозділ дорожньо-патрульної служби особливого призначення при департаменті Державтоінспекції МВС, відділи (відділення) Державтоінспекції міських і районних органів внутрішніх справ, підрозділи дорожньо-патрульної служби та реєстраційно-екзаменаційної роботи.

На службу ДАІ покладено виконання актуальних і важливих функцій.

По-перше, це – організація боротьби з аварійністю на автомобільному транспорті, забезпечення безпеки дорожнього руху; державний нагляд за виконанням юридичними та фізичними особами законодавчих актів, правил, нормативів і стандартів, які діють на автомобільному транспорті.

По-друге, ДАІ контролює порядок проектування, будівництва, реконструкції, утримання, облаштування й охорони автомобільних шляхів, вулиць та інженерних споруд на них; встановлює вимоги щодо конструкції і технічного стану механічних транспортних засобів і причепів до них, а також до охорони навколишнього середовища від шкідливого

впливу транспортних засобів.

По-третє, ДАІ контролює стан і систему експлуатації транспортного парку, тобто вона реєструє та веде облік транспортних засобів, допускає (чи не допускає) громадян до керування транспортними засобами, організовує систему профілактики аварійності серед населення; узагальнює й упроваджує в практику діяльності органів внутрішніх справ досягнення науки й передового досвіду з питань забезпечення безпеки дорожнього руху [1].

Державтоінспекція у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, цим Положенням, нормативними актами МВС.

На працівників у системі державних органів з організації, регулювання й безпеки дорожнього руху покладаються виконання завдань різної складності і важливості на засадах професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі. Варто зауважити, що дослідники визначають професіоналізм як ступінь майстерності, оволодіння основами та глибинами професії; набуту під час навчання здатність до компетентного виконання трудових функцій [2, с. 64]; рівень майстерності та вправності в певному виді занять, відповідний рівню складності виконуваних завдань. Як можна бачити, наведені визначення професіоналізму виразно корелюють із поняттями компетентність та професійна компетентність, що цілком закономірно, адже, на думку дослідників, компетентність є необхідним, важливим компонентом професіоналізму [2, с. 65].

Поняття "компетентність" (лат. *competens* - відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Компетентність – це якість людини, яка володіє всебічними знаннями в будь-якій галузі і думка якої тому є вагомою, авторитетною. Компетенція – галузь знань або практики, в якій ця (компетентна) особа володіє великими, докладними (точними) знаннями і досвідом практичної діяльності [3, с.254]. Професійна компетентність у сучасній інтерпретації визначається як ступінь становища підготовленого робітника ефективно виконувати виробничі задачі та досягати потрібного результату праці в межах відповідної професії або виду діяльності, в даному економічному та соціальному контексті і ситуації зайнятості [4, с.11], [3, с.3]. В широкому розумінні професійна компетентність являє собою сукупність таких складових: відповідні технічні знання; відповідні практичні навички; базові знання, уміння та здібності; універсальні (мобільні) уміння та навички (які нерідко іменуються компетентностями, наприклад, усне і письмове спілкування); робочий і життєвий досвід; особисті якості (загальнолюдські цінності) [5].

Відповідно до змін у світовій ринковій економіці та господарстві сьогодні зростають вимоги й до фахівця, які забезпечать конкурентоспроможність на ринку праці, успішність у професійній самореалізації. До таких вимог слід також віднести на освітньому рівні – розвиток правової підготовки, на професійному – рівень правової компетенції. Одним із основних напрямлень правового перевтілення стає засвоєння кожним громадянином основ діючого законодавства, правових інститутів, категорій прав людини, прав і обов'язків громадянина та практика їх реалізації. У таких умовах якісна професійна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань та вмінь, якостей особистості – професійну компетентність фахівця. Тому в процесі правової підготовки майбутніх фахівців з організації і регулювання дорожнього руху необхідно впроваджувати такий компетентнісний підхід, який би сприяв формуванню та розвитку правових знань, умінь, навичок, способів діяльності, професійно важливих якостей, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності й розвитку такої галузі економіки, як транспорт, оскільки від його належного функціонування залежить організація перевезень, користування транспортними засобами, безпека руху, охорона праці, здоров'я і життя людей, забезпечення громадського порядку, пожежної безпеки, санітарних норм тощо.

В рамках проекту ПРООН "Освітня політика та освіта "рівний-рівному", 2004 р. українськими педагогами було визначено перелік ключових компетентностей:

✓ уміння вчитись;

- ✓ соціальна компетентність;
- ✓ загальнокультурна компетентність;
- ✓ здоров'язберігаюча компетентність;
- ✓ компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій;
- ✓ громадянська компетентність;
- ✓ підприсмницька компетентність.

Експериментальна частина. На нашу думку, в системі професійної освіти з урахуванням специфіки майбутньої діяльності слід виокремлювати таку компетентність, як правова. Оскільки учіння права є нагальною потребою сьогодення, породженою низьким рівнем правової свідомості, правової культури, наявністю явищ правового нігілізму, необхідністю покращення професійної підготовки майбутніх фахівців, які після закінчення вищого навчального закладу стануть керівниками, державними службовцями, працівниками ОВС, лікарями, вчителями тощо. Втім у практичній діяльності освітніх установ викладанню права приділяється недостатня увага. Особливо це простежується в технічних навчальних закладах, де відчувається дефіцит правових дисциплін, унаслідок чого випускникам на практиці бракує правових знань, умінь і навичок при вирішенні завдань професійного спрямування. Належне забезпечення безпеки руху, громадського порядку, дотримання транспортних у тому числі технічних норм, а також норм культурного обслуговування споживачів транспортних послуг це обов'язок працівників транспорту з яким, як показує практика, вони не завжди можуть впоратись.

На наш погляд, рівень правової компетенції фахівців із безпеки руху дуже низький, про це свідчить та ситуація, яка склалася в Україні останнім часом: загострилася проблема безпеки дорожнього руху. Спостерігається тенденція до стрімкого погіршення ситуації, що потребує невідкладного застосування органами державного управління заходів реагування. За згаданий період зареєстровано 247,7 тис. дорожньо-транспортних пригод із потерпілими, в яких загинуло 38 478 і травмовано 295 953 особи. 2007 році зареєстровано 62,9 тис. дорожньо-транспортних пригод, у яких загинуло 9481 і отримало травми 77 893 особи. У 2008 році сталося 51 279 дорожньо-транспортних пригод із потерпілими, у 2009 році - 37 080, у 2010 році - 31 768, у 2011 році - 30 769. Рівень аварійності та кількість постраждалих в Україні значно перевищують відповідні показники більшості держав світу, зокрема у Швейцарії на 1 млн. жителів кількість загиблих у дорожньо-транспортних пригодах становить 49 осіб, Німеччині - 62, в Україні - 164 особи у 2008 році сталося 51 279 дорожньо-транспортних пригод із потерпілими, у 2009 році - 37 080, у 2010 році - 31 768, у 2011 році - 30 769.

Одними із способів розв'язання вищенаведених проблем освітньо-професійними засобами, що пропонує Концепція Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2016 року затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 771, – це підвищення професійного рівня особового складу Державтоінспекції, а також державних службовців та працівників Укртрансінспекції; підвищення ефективності підготовки учасників дорожнього руху шляхом запровадження новітніх методів навчання; проведення наукових досліджень у сфері безпеки дорожнього руху та впровадженню їхніх результатів у практику.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Тому, на нашу думку, професійна підготовка фахівців у галузі транспорту і транспортної інфраструктури потребує перегляду галузевих освітніх стандартів з огляду розширення нормативних навчальних дисциплін правового змісту. Гармонійне поєднання технічної й правової підготовки дозволить забезпечити безпечну життєдіяльність українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Маляренко В. Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: посібник [для студентів вищих навч. закладів] / В. Т. Маляренко. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 616 с.

2. Гриньова Я.Г. Формування правової культури майбутніх фахівців транспортної галузі у процесі вивчення правових дисциплін: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Я. Г. Гриньова. – Х., 2011. – 285 с.
3. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. Под ред. Д.П. Горского. – М.: Наука. – 1975, с.717.
4. Проблеми розробки та випровадження модульної системи професійного навчання: Збірник наукових праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – Київ: Науковий світ, 2001. – с.323.
5. Модули профессиональной компетентности (МПК). Инновационный подход к профессиональному обучению с ориентацией на занятость и развитие компетентности рабочих (Концептуальный документ). – Женева, 2001. – с.41.

Ю.М. Нещеретний

Актуальні питання формування правової компетентності майбутніх фахівців з організації і регулювання дорожнього руху

Визначено основні проблеми формування правової компетентності майбутніх фахівців з організації і регулювання дорожнього руху. Проаналізовано поняття «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність». Обґрунтовано доцільність подальшого дослідження правової компетенції – як ключової в професійній підготовці. Запропоновано переглянути ГСВО МОН і посилити правову підготовку фахівців у галузі транспорту і транспортної інфраструктури.

Ключові слова: компетентність, компетенція, фахівців з організації і регулювання дорожнього руху, професійна підготовка.

Ю.М. Нещеретний

Актуальные вопросы формирования правовой компетентности будущих специалистов по организации и регулированию дорожного движения

Определенно основные проблемы формирования правовой компетентности будущих специалистов по организации и регулированию дорожного движения. Проанализировано понятие «компетентность», «компетенция», «профессиональная компетентность». Обосновано целесообразность последующего исследования правовой компетенции – как ключевой в профессиональной подготовке. Предложено пересмотреть ГСВО МОН и усилить правовую подготовку специалистов в отрасли транспорта и транспортной инфраструктуры.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, специалисты по организации и регулированию дорожного движения, профессиональная подготовка.

U. Nescheretniy

Certainly Basic Problems of Forming of Legal Competence of Future Specialists on Organization and Travelling Traffic Regulation.

The author analysed a concept of "competence" and "professional competence". It is shown the reasonable expediency of subsequent research of legal competence - as key in professional preparation. It is suggested to revise GSBO MES and strengthen legal preparation of specialists in industry of transport and transport infrastructure.

Key words: competence, specialists of organization, travelling traffic regulation, professional preparation

Стаття надійшла до редакції 09.10.2013 р.